

Reizen en kijken in Zuid-Frankrijk

Bij velen bestaat nog wel eens de gedachte dat een bergpas een geografische grens tussen twee landen zou moeten zijn, doch waar dit zo is, is het gewoon een historisch-politiek gegroeide bijkomstigheid. Frankrijk is in Europa het land met de meeste passen. Een paar verschaffen ons de toegang tot Italië, Zwitserland en Spanje, maar het overgrote deel ligt landinwaarts en natuurlijk daar waar men het hoge bergland aantreft, dus de Pyreneeën, het Centraal Massief en de Alpen. Wie hierover grondig geïnformeerd wil zijn - voetpaadjes inclusief! - zal door de Michelin-detailgidsen met 'carte du 200.000ème' voortreffelijk kunnen worden ingelicht. Daarbij beveel ik u als route vanuit het noorden de meest oostelijke aan: van Col de l'Iseran via Col du Galibier naar Briançon en verder zuidelijk bij Barcelonnette naar Col de Restefond en de Col de la Moutière, waar door dit hooggebergte de zeldzaam schone en oneindig lange afdaling de weg opent naar de Méditerranée.

Maar in 1972 kwamen we niet zo ver. Voorbij la Chambre - een piepklein, wat onogelijk dorpje bij de rivier de Arc - begint de oprit naar de Col du Glandon (1924 m). Het was enkele jaren geleden toen we over deze rivier in het brede dal voorbij Ste Marie de Cuines een grote met glashelder water gevulde afgraving vonden, waarin de bergen weerspiegelden, soms met de sneeuw erbij. Een ideaal gebied om een tent neer te zetten. En dat deden we dan ook; we konden ons een paar dagen speling wel permitteren. Dit besluit werd de volgende ochtend vroeg beloond met het 'hoe-poe-poe' van een Hop in een eenzame boom achter onze tent. Je zou alleen al daarom je vakantieplannen willen wijzigen. Een verlangen dat sterker werd toen ik diezelfde morgen dia's maakte van enkele Kleine zilverreigers welke ik hier bepaald niet had verwacht en die in het moerassige deel van de afgraving zich te goed deden aan kikkervisjes.

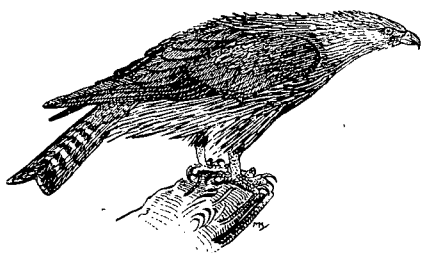
We waren toen vroeg met vakantie: de eerste mei. En de toch niet hoge Col du Glandon was nog dicht. Overal in Europa was de sneeuw nog laat gevallen. Bij de sneeuwbarrière werden we begroet door een paar Sneeuwvinken, die ons schenen te waarschuwen om niet verder te gaan, hetgeen 'per as' overigens volkomen uitgesloten was. Langs de weg terug vonden we op een door de smeltsneeuw drassige bodem Wit hoefblad, circa 20 cm hoog, prachtig bloeiend in de schaduw van de nog niet ontwaakte randbegroeiing langs de pasweg.

Verder op deze weg stopten we voor een doodstil midden op de weg zittend diertje, hetgeen een dia opleverde van een zwarte geelgeklekte Vuursalamander, die toch hoofdzakelijk nachtdier is maar mogelijk wat vroeg uit zijn winterverblijf was gekomen en zich al probeerde te installeren in het drassige mos tegen de berghellingen ter plaatse. Een zeer traag, bijna niet in beweging te brengen dier. Toen ik het oppakte om veilig weg te zetten, voelde het kil aan. Maar prachtig waren de oranje-gele vlekken in de blauwzwarte huid!

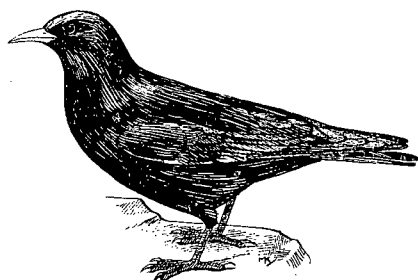

Wit hoefblad

Dat was dus enkele jaren geleden in dat dal waarheen we nu vorig jaar opnieuw zouden gaan, met het plan er de gehele vakantie te blijven. Bij de kikkers, de zilverreigers, de hop, de kraaien, de zwarte wouwen, de paapjes, klauwieren, nachtegalen, de insecten en de bloemen. We kwamen er de eerste week van juni aan, via België, Luxemburg, de Elzas, Zwitserland en bij Chamonix weer Frankrijk binnen. Opvallend was dat jaar het grote aantal roofvogels, waarbij zeer vele Buizerds, enkele Ruigpootbuizerds meegeteld. Op weg naar Straatsburg kregen we vijf buizerden te gelijk in de kijker. Zoiets is voor ons land ondenkbaar in het normale landschapspatroon (natuurlijk mag men het niet vergelijken met de winterse buizerdenconcentratie van enkele jaren geleden rondom een graansilo in Zuidelijk-Flevoland). Je rijdt dan ook door machtige biotopen voor dit soort dieren. Een enkele maal een Zwarte wouw; de Rode wouw en de Torenvalk zagen we maar sporadisch tijdens deze gehele route, doch hierbij moet worden aangetekend dat bij het rijden veel aan je aandacht ontsnapt. Wel zagen we nog een Vos ongeveer 20 meter voor ons uit over de weg glippen.

Zwarte wouw

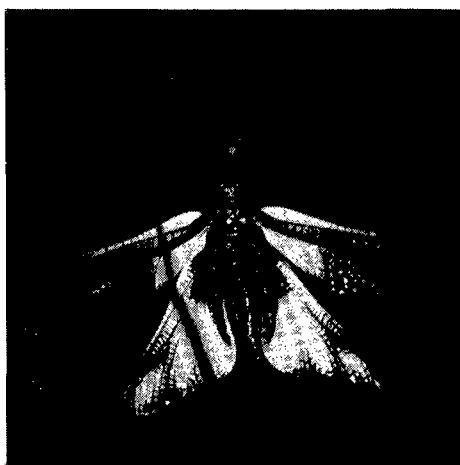
Alpenkauw

Aangekomen in het dal bij Ste Marie de Cuines bleken er dingen veranderd te zijn. De tent kon niet meer staan zoals we wilden en ook met de afgraving was men bezig geweest: het water was vrijwel verdwenen. Vandaar geen Zilverreigers noch een spoor van de Hop. Enkele dagen later vonden we een stille plek halverwege de Col du Galibier (2556 m) op een intact gebleven vroeger stukje pasweg, tegen de 1600 meter hoog. We bleven er elf dagen. 'Col du Galibier fermé' stond er op een bord beneden bij de oprit in St Michel de Maurienne aan de Arc. De volgende dag gingen we vanaf onze tent toch maar eens zien hoever de pas berijdbaar was. De stilte, die we boven aantroffen, leek tastbaar. Geen enkel verkeer. We reden tussen sneeuwwallen van soms vier meter hoog. Lager hoorden we de Alpenmarmotten fluiten en we zagen ze ook, één op 6 meter afstand van de stilstaande auto. Boven de hellende bergweiden dwarrelden Alpenkauwen (gele snavels, rode poten), die van tijd tot tijd een toevlucht zochten op of tussen de uitsteeksels van de rotswallen. Boven 2500 meter vonden we nog, prachtig in bloei op de drassige bodem waar de sneeuw bezig was te smelten, een pol Klein hoefblad, de geelgouden hoofdjes afstekend tegen het wit van de sneeuw. Het was glashelder weer en heet op die dag. Een Raaf en ook hier en daar Alpenkauwen loerden misschien op hetgeen toeristen zouden achterlaten, zeker bij de berghut die open was en waar we als schaarse bezoekers in alle stilte koffie dronken op het lege terras, om ons heen een gigantische wereld van haast verblindende sneeuw.

Op onze kampplaats waren bij goed weer vaak drie vlindersoorten te zien: de Apollo-vlinder, de Koninginnepage en de zeer rusteloze Oranjetip. Boven een bergweitje de

boven: *Ascalaphus libelluloides*

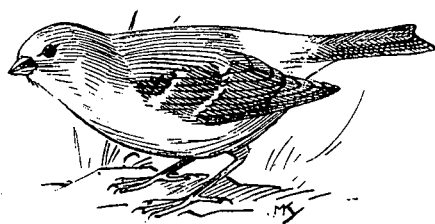
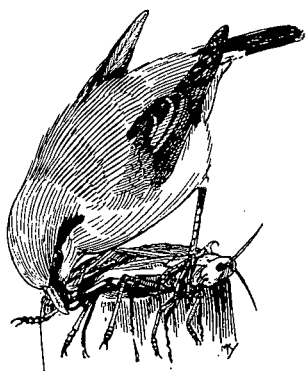
rechts: *Ascalaphus ottomanus*

fel vliegende *Ascalaphus ottomanus*, geen vlinder maar een netvleugelige, een prachtig diertje met spierwitte en zwarte vleugels. In Zwitserland zag ik een dergelijk insect waarvan de vleugels hardgéél en zwart waren, *Ascalaphus libelluloides*, die veel algemener is dan de beslist zeldzame *ottomanus*. Interessant was het, daar ook een Zwarte mees te zien, juist bezig om haar laatste jong uit het nest in een muizegat tussen drie stenen op een berghelling te lokken, vlak bij onze tent. Tijdens het fotograferen klonk in de lucht tweemaal de zware roep van de Raaf, die we al eerder hooggljndend boven onze tent en de diepe Vallée de St Michel de Maurienne en het zilveren lint van de Arc hadden waargenomen. In dit gebied geen Zwarte wouwen, zoals we ze onderweg zagen in het mooie dal van de Romanche, van Briançon naar Grenoble waar we, triest genoeg, ook ergens op een berghelling een rij lichtgroene, ragfijne netten zagen opgesteld: vangtuig van vogelaars, waartegen we zo vaak protesteren, een soort 'muurtje' van circa 30 meter lang en 2 meter hoog. Buiten de rijweg stond de 'slee' van de vogelaars waarin rustig werd afgewacht - het was over zessen - tot de mist boven in de bergen het kleine gevogelte over de hellingen naar omlaag zou verdrijven. De rest laat zich raden.

De Zwarte wouwen boven de Bieler-See in Zwitserland zagen we, alsof het Visarenden waren, vissen uit het water plukken. Als donkere silhouetten gleden ze soms boven ons voorbij. Aan de randen van het meer, een soort verlengstuk van het veel langere Lac du Neuchâtel, dreven honderden dode en stervende vissen. Knobbelzwanen zochten daartussen naar voedsel. Tien jaar geleden waren we daar ook, toen was er glashelder water met levende vis boven de bodem van het meer. We vroegen ons af of die wouwen misschien die dode of halfdode vissen aan het opruimen waren. Dat zou de reeks dan weer sluiten.

We zullen de twee aaneengesloten mist- en regendagen maar buiten beschouwing laten. Een latere dagtocht bracht ons niet ver van de Col du Mont Cenis richting Val d'Isère waar de nog gesloten pas een spaak in de wielen stak. Als troost maakten we kennis met les chamois, de Gemzen, waarvan er twee - stellig uit het enorme natuurreservaat Parc National de la Vanoise overgewipt - zich even tot vlak langs de nog stille autoweg waagden. De bergweiden stonden vol Trollius met ertussen Smalbladige narcis, waarvan we overigens ook een hele bergwei vol aantroffen op ongeveer 2000 meter, niet ver van de Col de la Croix de Fer. We waren bij die gemzen betrekkelijk laat en moesten ons haasten om op tijd terug te zijn. Want 's morgens hadden we veel van onze tijd besteed

aan een paar Hoppenfamilies die we aantroffen op onze route van Mondane, le Bourget, Aussois naar Barrage du Plan d'Amont. Opeens vloog er toen iets voor de auto langs. 'Een Hop' zei mijn vrouw. De zebra-achtige brede strepen in de vleugels verraadden hem dadelijk. We hadden ze trouwens wel eens meer gezien, op reis naar Italië. De vogel lijkt minstens zo slim als een kraai en is niet maar zó voor de lens te vangen. Ik snapte er één in de vlucht en één die ergens schuin omhoog langs een graanveldje in de bergen foerageerde. Zijn silhouet stak af tegen de heldere lucht. Interessant was daar te zien hoe een Grauwe klauwier op insecten joeg. Hij zat ergens op een paaltje, vloog toen een tiental meters de bergweide in en bleef vrij lang boven de hoge grassen en bloemen hangen, als een miniatuur-Torenvalkje, maar met snellere vleugelslag. Dan plofte hij tussen het gras, bleef een poos onzichtbaar (wegens de maaltijd?) en vloog opeens weer naar hetzelfde paaltje terug. Dat ging zo een hele tijd door, uiteraard met tussenpozen, afhankelijk van voorbijvliegende prooi. Een verrassing betekende - op ongeveer 1800 meter op weg naar de barrage - een Citroensijs. Daar hield ik een slechte, door de autoruit genomen foto aan over.

boven: Citroensijs

links: Grauwe klauwier

Jammer dat er ook wel eens dissonant op zo'n vakantietocht is. Op de Col du Lautaret, in de houten souvenirs-berghut naast het enige hotel dat er staat, zagen we stapels gemze-huiden te koop liggen. Wie kopen die nu, vraag je je af. Natuurliefhebbers?

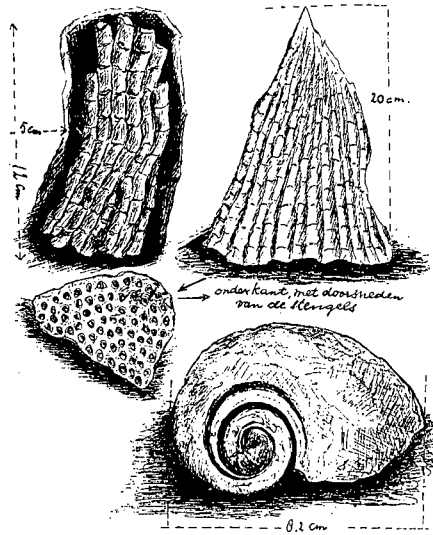
Meestal maken we aan het eind van een Franse vakantie een stop van enkele dagen op een plek die we per toeval eens vonden. Op weg naar dat land reden we zoals meestal over de uitstekende en stille binnenwegen en passeerden zuidelijk van Langres het dorpje Chameroy, omstreeks 7 uur in de avond. We stopten net buiten het dorp om een uiltje wat nader te bekijken. Het zat op een telefoondraad, vloog dan op een telefoonpaal en vandaar in een dichte begroeiing rondom de schuur. Het was een Dwergooruil, een zeer kleine uil met korte en stijve oortjes. De soort zal er zeker nestelen. Liefhebbers die in de buurt komen en veel tijd hebben, zouden dit plekje eens kunnen onthouden! Wat verderop vonden we een plaats voor onze tent.

Onze laatste stopplaats lag in de buurt van St Mihiel, een 30 km ten zuiden van Verdun. Daar ligt het prachtige Maasdal, waar je wat hoog langs rijdend op uitkijkt, met aan de andere kant van de weg zwaar heuvelgebied. We namen destijds eens zo'n 'boerenpaadje' naar de heuveltop en hebben sindsdien bij de dennen daar een vaste kampplaats, met de loopgraven - les tranchées zeggen de Fransen - uit de Eerste Wereldoorlog vlak naast of achter onze tent. Het klinkt wat luguber doch het valt allemaal best mee. Stilte en geel-groene graanvelden op de hellingen zorgen voor evenwicht. De 'tranchées' herbergen geen Duitsers meer. Grassen en mossen hebben er brede, diepe en zigzaggende groene gangen van gemaakt, waarin en waarop de bloemen bloeien en waaruit dennen en berken

hoog zijn opgeschoten, soms omringd door een wildernis van braamstruiken, rozen en meidoorns. In de omgeploegde velden vond ik granaatscherven, patroonhulzen uit 1914-1918, een soldatengesp en -knoop, een blindganger waarvan de kop was verwijderd en nog meer. Ook in de keiharde bodem van de paadjes vind je granaatscherven als je er even op let. En zo vond ik er ook fossielen, door het ploegen van de boeren uit de stenige grond losgehaald. Het zouden rietstengel-resten kunnen zijn uit een ver verleden toen het daar nog zee was. Sommige steenklompen wogen wel een paar kilo. Typisch dat vaak de 'stengels' tot één punt samengebundeld leken te zijn en dat in vele variaties. Soms vond ik kleine stukken 'zeebodem' met veel erop en erin, o.a. schelpen. Mijn tekening illustreert dit alles duidelijk. Waarschijnlijk Mesozoïsche vondsten.

Granaatscherven en fossielen, die je zo maar naast elkaar uit de kanten van de paadjes kunt lospeuteren of uit de omgeploegde akkers kunt oprapen, restanten van twee vele eeuwen uit elkaar liggende perioden.

Elke keer als we daar staan komt op zijn trekker de oude boer langs, die als kind samen met zijn ouders in de zwarte jaren van vroeger zoveel heeft meegemaakt. 'Oui, oui, les tranchées - c'est vrai' zei hij wat peinzend toen we hem de eerste keer spraken. 'C'était terrible. Mais maintenant, voyez!'. En hij strekt zijn hand uit naar de golvende graanvelden. De orchideetjes, het Slangekruid en de Avondkoekoeksbloem zeggen hem misschien weinig. Maar hij herkent de roofvogels in de lucht en de kwartels in het veld en geniet van het uitzicht op het golvende, diepe landschap.

We stonden er wéér, dit jaar. Vlak voor de tent bloeide de Wilde reseda en nergens dan juist hier zagen we zo prachtig dieppaars en rood gekleurd de bloemen van de Boshengel (*Melampyrum nemorosum*).

Tekening blz. 151 en foto's v. d. auteur
Overige tekeningen: M. J. C. Kolvoort

Adres van de schrijver:

Waarnemingen waarover men zich verheugt

Een Hop te Nunspeet

Op 20 oktober i.l. zat vlak achter mijn woning op een terrein, dat vroeger bij woonwagenbewoners in gebruik was, een Hop. Het dicht met onkruid begroeide veldje heeft een eveneens hoge sprinkhanenbezetting. Weliswaar beleefde deze populatie haar nadagen, maar kennelijk waren er genoeg van de springers aanwezig, om de Hop over te halen, daar t/m 23 oktober te blijven. De vogel verdween toen het beter weer werd.